

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Puolustusvoimien koulutusjärjestelmä on tarkoitettu uudistaa lakkauttamalla opistoupseerin koulutus ja kehittämällä nykyistä upseerin koulutusjärjestelmää. Tilalle luotaisiin upseerin akateeminen koulutusohjelma, jossa suoritettaisiin perustutkintoina upseerin alempi ja ylempi korkeakoulututkinto sekä yleisesikuntaupseerin ja sotatieteiden tohtorin jatkotutkinnot. Opistoupseerin peruskoulutus lopetettaisiin lakkauttamalla Maanpuolustusopisto. Maanpuolustusopiston lakkauttamisen takia ehdotetaan puolustusvoimista annetusta laista poistettavaksi Maanpuolustusopistoa koskevat sääntelyt. Esityksessä ehdotetaan lakiin lisättäväksi säännös, joka mahdollistaa Maanpuolustuskorkeakoulun koulutusohjelmien osien suorittamisen muissa sotilaslaitoksissa, ja valtuussäännös, jonka mukaan puolustusministeriön asetuksella säädettäisiin aina määräajaksi

täytettävään sotilasvirkaan nimitetyn uudelleen kouluttautumisen tukemisesta. Pääesikunta valtuutettaisiin määräämään asiasta tarkemmin.

Uudessa perustuslaissa asetuksenantovallan aineellista alaa on rajoitettu. Sen vuoksi Maanpuolustuskorkeakoulun perustutkinto-osaston opiskelijan ikärajoja ja palvelussitoumusta koskevat sääntelyt ehdotetaan nostettaviksi asetuksesta lain tasolle. Samalla upseerin peruskoulutukseen valittavan yläikäraja ehdotetaan nostettavaksi nykyisestä 24 vuodesta 26 vuoteen.

Lisäksi lakiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan puolustusvoimien tehtävänä olisi osaltaan huolehtia hallinnonalan kansainvälisestä toiminnasta. Asiasta säädettäisiin tarvittaessa tarkemmin puolustusministeriön asetuksella.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2001.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIAALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT	4
1. Johdanto	4
2. Nykytila	5
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	5
Puolustusvoimien koulutusjärjestelmää ja virkoja koskeva sääntely	5
Maanpuolustuskorkeakoulu.....	5
Maanpuolustusopisto	5
Upseerikoulutus	5
Erikoisupseerikoulutus	6
Opistoupseerikoulutus	7
Puolustusvoimien kansainvälinen toiminta	7
2.2. Upseerikoulutuksen yleisjärjestelyt eräissä maissa.....	8
2.3. Nykytilan arviointi.....	9
Yleistä	9
Puolustusvoimien kansainvälinen toiminta	10
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	10
4. Esityksen vaikutukset	11
4.1. Taloudelliset vaikutukset	11
Koulutusuudistus ja Maanpuolustusopiston lakkauttaminen	11
Aina määräajaksi täytettäviin sotilaskokkeihin nimitettyjen uudelleen kouluttautumisen tukeminen	12
4.2. Organisaatio ja henkilöstövaikutukset	12
Yleistä	12
Aina määräajaksi täytettävät sotilaskokkeihin	13
Puolustusvoimien kansainvälinen toiminta	13
5. Asian valmistelu	13
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	14
1. Lakiehdotuksen perustelut	14
2. Tarkemmat säännökset ja määräykset.....	18
3. Voimaantulo	18
4. Sääntämisyjärjestys	19
LAKIEHDOTUS.....	20
puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta	20

LIITE.....	23
RINNAKKAISTEKSTIT	23
puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta	23

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Turvallisuuspoliittinen toimintaympäristö ja siihen liittyen myös puolustusvoimien toimintakenttä ovat muuttumassa. Muutosta on kuvattu valtioneuvoston eduskunnalle vuonna 1997 antamassa turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa. Puolustusvoimien sisäistä rakennetta, välineistöä ja toimintatapoja joudutaan kehittämään tätä muutosta vastaaviksi.

Päällystön koulutus uudistus on nähty puolustushallinnossa välttämättömäksi 1990-luvun alussa tehdyn sotilaseläkeratkaisun ja sitä seuranneen ammattisotilaiden keskimääräisen iän sekä suomalaisen koulutusjärjestelmän opistotasoisien koulutuksen lopettamisen takia. Lisäksi puolustusvoimien yhä lisääntyvä teknistyminen ja integroituminen muuhun yhteiskuntaan sekä yleinen asevelvollisuus ovat tekijöitä, jotka on syytä ottaa huomioon kehitettäessä puolustusvoimien henkilöstön koulutusjärjestelmää.

Sotilaseläkejärjestelmä uudistettiin vuonna 1993. Muutosta tehtäessä oli jo tiedossa, että vuoteen 2017 mennessä ammattisotilaiden reservi tulee laskennallisesti pienemään noin puoleen nykyisestä ja palveluksessa olevien sotilaiden keski-ikä nousemaan usealla vuodella.

Sotilaseläkejärjestelmän uudistamisen peruslähtökohtia oli, että muutoksesta aiheutuvia haittoja kuten ammattisotilaiden keskimääräisen iän nousua ja johtajareservin määrän vähenemistä kompensoidaan muun muassa kouluttamalla reserviin nuoria sotilasjohtajia. Tässä määräaikaisena palvelevilla sotilailla tulee olemaan keskeinen merkitys. Päällystön koulutus uudistus määräaikaisine palvelussuhteineen on välttämätön jatko sotilaseläkeuudistukselle ja edellytys ammattisotilaiden ikärakenteen hallinnalle.

Yleiseurooppalainen ilmiö on tällä hetkellä

yleisestä asevelvollisuudesta luopuminen ja siirtyminen ammattiarmeijoihin. Syynä tähän ovat erilaiset kansalliset lähtökohdat ja uhkakuvien muuttuminen sekä sotateknologian nopea kehitys. Yleiseen asevelvollisuuteen perustuvaa sotilaallista puolustusjärjestelmää voidaan edelleen pitää Suomen lähtökohtia ajatellen toimivana ratkaisuna sekä parhaana tapana integroida maanpuolustus osaksi yhteiskuntaa. Tästä huolimatta sotilaallisten uhkakuvien muuttuminen, yhteiskunnan teknistyminen ja informaatio-osodankäynnin tunkeutuminen lähes kaikille yhteiskunnan alueille sekä sotateknologian kehitys pakottavat miettimään uusia ratkaisuja kehitettäessä Suomen puolustusvoimia.

Puolustusvoimien henkilöstön lukumäärä ja koulutuksellinen taso määräytyvät ensi sijassa sodan ajan lähtökohdista. Samalla on otettava huomioon myös rauhan ajan koulutuksen ja valmiuden ylläpidon asettamat vaatimukset. Nykyinen reserviin perustuva puolustusratkaisumme edellyttää, että reservissä on sodan ajan joukoille ammattitaitoisia ja sopivan ikäisiä johtajia. Puolustusvoimien sodan ajan joukkoihin on sijoitettu päällystää noin 197 000 henkilöä, joista upseereita noin 55 000 ja aliupseereita noin 142 000. Reserviläisten varusmiespalveluksessa ja muualla yhteiskunnassa hankittu johtamistaito ei riitä johtamaan uusien aseiden ja asejärjestelmien käyttöä eikä ammattisotilaita riittä kaikkiin tehtäviin. Tavoitteena on, että rauhan aikana palveluksessa ja reservissä olisi kummassakin noin 9 000 ammattisotilasta.

Ilman koulutus uudistusta koulutustehtävissä olevan sotilashenkilöstön keskimääräinen ikä nousisi noin 3,5 vuotta. Upseerien ja opistoupseerien eläkkeellesiirtymisikä nousee 5–7 vuotta. Sodan ajan tehtäviin sijoituskelpoisten aktiivipalveluksessa olleiden upseerien ja opistoupseerien määrä on jo nyt vähentynyt noin 1 500 henkilöllä.

Kriisinhallintakyvyn kasvattaminen ja valmiusyhtymien perustaminen edellyttävät teknisempää ja tehokkaampaa kalustoa, jonka käyttämiseen tarvitaan lisää koulutettua henkilöstöä. Suurin puute tulee olemaan upseereista, joiden ikävaatimus operatiivisissa joukoissa on alle 35 vuotta.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Puolustusvoimien koulutusjärjestelmää ja virkoja koskeva sääntely

Puolustusvoimista annetussa laissa (402/1974) säädetään puolustusvoimien organisaatiosta. Lain 7 §:n nojalla puolustusvoimien viroista säädetään asetuksella. Lain 10 a §:ssä säädetään opiskelijoiden hyväksymisestä opetuslaitoksiin, opiskelijien keskeyttämisestä ja opiskelijan erottamisesta sekä muutoksenhausta opetuslaitoksissa annettuihin päätöksiin.

Puolustushallinnon oppilaitosten hallinnosta, tutkinnoista, koulutuksesta ja opiskelijoista säädetään maanpuolustuskorkeakoulusta annetussa asetuksessa (668/1992) ja maanpuolustusopistosta annetussa asetuksessa (669/1992). Puolustusvoimista annetussa asetuksessa (667/1992) säädetään tarkemmin puolustusvoimien kokoonpanosta sekä puolustusvoimien viroista ja niiden kelpoisuusvaatimuksista. Sotilas- ja palvelusarvoista annetussa tasavallan presidentin asetuksessa (283/2000) säädetään upseerien ja opistoupseerien sotilas- ja palvelusarvoista.

Maanpuolustuskorkeakoulu

Maanpuolustuskorkeakoulussa annetaan upseerin virkoihin vaadittaviin tutkintoihin johtava koulutus. Maanpuolustuskorkeakoulu on pääesikunnan alainen ja sen toimintaa johtaa rehtori. Opetusta annetaan lisäksi eri puolustushaarojen, aselajien ja toimialojen sotilaslaitoksissa, joissa tapahtuvaa upseerikoulutusta ohjaa Maanpuolustuskorkeakoulun rehtori. Maanpuolustuskorkeakoulussa järjestetään

lisäksi upseerien koulutusjärjestelmän mukainen säännöllisesti toimeenpantava täydennys- ja jatkokoulutus. Rajavartiolaitoksen upseerin tutkinto ja yleisesikuntaupseerin tutkinto suoritetaan puolustusvoimissa. Näihin tutkintoihin johtavaa opetusta voidaan antaa myös raja- ja merivartiokoulussa. Oppilaitoksissa annetaan koulutusta myös muulle puolustusvoimien henkilöstölle.

Maanpuolustusopisto

Maanpuolustusopistosta annetun asetuksen mukaan Maanpuolustusopisto suunnittelee ja järjestää opistoupseerin tutkintoon johtavan opetuksen. Tätä opetusta voidaan antaa muuallakin kuin Maanpuolustusopistossa. Maanpuolustusopistossa voidaan järjestää myös jatko- ja täydennyskoulutusta opistoupseereille sekä antaa koulutusta muulle puolustusvoimien henkilöstölle siten kuin pääesikunta siitä erikseen määrää. Rajavartiolaitoksen opistoupseerin tutkinto suoritetaan Maanpuolustusopistossa sekä raja- ja merivartiokoulussa.

Maanpuolustusopisto on pääesikunnan alainen. Maanpuolustusopiston opetuksen järjestelystä, oppilasvalintamenettelystä, oppiaineista, tutkintovaatimuksista, arvostelumenettelystä ja tarvittaessa muistakin opiston toimintaa koskevista asioista määrätään pääesikunnan vahvistamassa johtosäännössä.

Maanpuolustusopiston opetustyötä, hallintoa ja muuta toimintaa johtaa, ohjaa ja valvoo Maanpuolustusopiston johtaja. Maanpuolustusopiston johtaja ohjaa myös muualla kuin Maanpuolustusopistossa toimeenpantavaa opistoupseerin tutkintoon johtavaa koulutusta johtosäännössä tarkemmin määrättävällä tavalla.

Upseerikoulutus

Maanpuolustuskorkeakoulusta annetussa asetuksessa säädetään korkeakoulun perustutkinto-osastossa suoritettavasta upseerin tutkinnoista. Perustutkinto-osastossa sekä eri puolustushaarojen ja aselajien sotilaslaitoksissa järjestetään lisäksi jatkotutkintoa edeltävä upseerin

koulutusjärjestelmän mukainen jatkokoulutus. Hakijalta edellytetään, että hän on upseerikoulutukseen hakiessaan suorittanut ylioppilastutkinnon tai saanut vastaavan koulutuksen ulkomailla tai suorittanut opistoasteen tutkinnon, saanut reservin upseerin koulutuksen, on henkisen ja fyysisen kuntonsa ja terveytensä sekä elämäntapojensa puolesta upseerin ammattiin sopiva sekä on enintään 24-vuotias, lentäjäksi koulutettava kuitenkin enintään 23-vuotias. Lisäksi hakijan on läpäistävä erikseen järjestettävät soveltuvuustestit ja kokeet. Opiskelijaksi voidaan hyväksyä opistoupseerin tutkinnon tai toimiupseerin ylemmän virkatutkinnon suorittanut hakija, vaikka hän ei täyttäisi kahta ensimmäistä edellä mainituista edellytyksistä.

Pääesikunta päättää upseerin tutkintoa opiskelemaan otettavien määrän. Ylioppilastutkintoa vailla oleville muut kelpoisuusehdot täyttävälle opistotason tutkinnon suorittaneille varataan enimmillään 5 %:n kiintiö.

Upseerin tutkinnon laajuus on vähintään 160 opintoviikkoa ja sen suorittaminen kestää noin neljä vuotta. Upseerin tutkinto on ylempi korkeakoulututkinto. Peruskoulutuksen tavoitteena on kouluttaa rauhan ja sodan ajan joukkoyksikköjen päällystötehtäviin kykeneviä upseereita, joilla on hyvä perusta virkauraa, erikoistumista ja jatko-opintoja varten. Upseerin rauhan ajan tehtäviä perustutkinnon jälkeen ovat perusyksikön opetusupseerin, varapäällikön ja päällikön tehtävät. Sodan ajan tehtäviä ovat puolestaan joukkoyksikön komentajan ja perusyhtymän esikunnan toimistoupseerin tehtävät.

Ensimmäinen opintovuosi painottuu kaikille linjoille yhteisiin opintoihin. Toisena opintovuonna maa-, meri- ja ilmavoimien kadettikurssien opinnot eriytyvät ja ne suoritetaan puolustushaarakouluissa.

Kolmantena vuonna siirrytään aselajijakson opintoihin eri sotilaslaitoksiin. Upseerin tutkinnon eri linjoja on yhteensä kahdeksan.

Maanpuolustuskorkeakoulun jatkotutkinto-osastossa suoritetaan ylimpiin upseerin virkoihin vaadittava yleisesikuntaupseerin tutkinto. Siellä annetaan myös yleisesikuntaupseerin tutkinnon perusosaan

liittyvä majurin ja everstiluutnantin virkaan vaadittava jatkokoulutus.

Jatkotutkinto-osastossa sekä puolustushaarojen, aselajien ja toimialojen sotilaslaitoksissa järjestetään lisäksi jatkotutkinnon jälkeinen upseerien koulutusjärjestelmään sisältyvä täydennyskoulutus.

Yleisesikuntaupseerin tutkinnon perusosan eli esiupseerikurssin suorittavat kaikki upseerit. Tutkinnon jatko-osan eli yleisesikuntaupseerin kurssin suorittavat valintamenettelyn kautta hyväksytyt upseerit. Yleisesikuntaupseerin tutkinnon laajuus on yhteensä 100 opintoviikkoa.

Yleisesikuntaupseerin tutkinnon suorittanut upseeri voidaan tietyin edellytyksin hyväksyä suorittamaan sotatieteiden tohtorin tutkinto Maanpuolustuskorkeakoulussa.

Erikoisupseerikoulutus

Puolustusvoimat tarvitsee erikoistietoja ja -taitoja hallitsevia asiantuntijoita sotilashenkilöstönsä. He ovat saaneet opisto- tai korkeakoulutasoisen ammatillisen koulutuksen ja sotilaallisen peruskoulutuksen varusmiespalveluksessa. Erikoisupseereita ovat sotilasinsinöörit, sotilaslääkärit, sotilasteknikot ja sotilaskapellimestarit. Puolustusvoimien sotilaspapisto rinnastetaan erikoisupseereihin.

Erikoisupseerit toimivat oman toimialansa suunnittelu-, asiantuntija- ja johtotehtävissä. Insinöörit ja teknikot ovat usein myös esimies- ja työnjohtotehtävissä. Erikoisupseerien sotilasarvot vastaavat tehtävän mukaisesti upseerin ja opistoupseerin sotilasarvoja.

Erikoisupseerin korkeakoulututkintoa edellyttäviin virkoihin vaaditaan oman alan siviilikoulutuksen lisäksi reservin upseerin koulutus ja opistotasoihin virkoihin reservin aliupseerin koulutus.

Puolustusvoimien antama erikoisupseereiden koulutus on sotilasammattillista perus- ja täydennyskoulutusta. Se käsittää erikoisupseerikurssin ja toimialoitain järjestettävän täydennyskoulutuskurssin sekä opintokokonaisuuksia

Maanpuolustuskorkeakoulussa. Osa erikoisupseereista suorittaa ammatillisesti

pätevöittäviä laajoja opintoja Maanpuolustuskorkeakoulussa ja osa koulutetaan ylemmän päällystön kursseilla. Lisäksi erikoisupseerit osallistuvat puolustusvoimien ulkopuoliseen koulutukseen erikoistietojen hankkimiseksi.

Opistoupseerikoulutus

Opistoupseerien koulutus on uudistunut vuonna 1989. Se on sopeutettu opistoasteen ammatillisena koulutuksena keskiasteen koulutuksen uudistukseen. Jatko- ja täydennyskoulutusta ollaan edelleen kehittämässä.

Opistoupseerikoulutukseen hakeudutaan varusmiespalveluksen jälkeen. Hakijalta edellytetään vähintään kouluasteen ammatillinen tutkinto, lukion oppimäärä tai sotilassoittajan tutkinto. Lisäksi hakijalla on oltava reservin upseerin tai aliupseerin koulutus sekä henkinen ja fyysinen soveltuvuus opistoupseerin ammattiin. Hakijan on läpäistävä soveltuvuustestit ja pääsykokeet hyväksytyksi. Opistoupseerin tutkintoon johtavaan koulutukseen hakeutuvan yläikärajana on 25 vuotta.

Peruskoulutus jakautuu kolmeen vuosikurssiin. Opintoihin sisältyy noin puolen vuoden mittainen ohjattu työharjoittelu. Yleisaineisiin painottuva ensimmäinen vuosikurssi toteutetaan yhteiskoulutusjaksona

Maanpuolustusopistossa. Toisella ja kolmannella vuosikurssilla opiskelu jatkuu erikoisaineiden opiskeluna linjoittain eri aselajikouluissa. Puolustushaaroilla ja rajavartiolaitoksella on yhteensä 20 eri linjaa.

Opistoupseerin tutkinnon suorittanut saavuttaa pätevyyden rauhan ajan kouluttajan tehtäviin ja sodan ajan perusyksikköpäällystön tehtäviin. Hänellä on myös mahdollisuus tutkinnon suoritettuaan hakeutua upseerikoulutukseen Maanpuolustuskorkeakouluun.

Puolustusvoimien kansainvälinen toiminta

Suomen ulkomaanedustuksen organisaatio perustuu kansainväliseen käytäntöön ja kansainvälisiin sopimuksiin, joista tärkein on diplomaattisia suhteita koskeva Wienin

yleissopimus (SopS 4/1970), jäljempänä Wienin diplomaattisopimus. Wienin diplomaattisopimus on saatettu Suomessa voimaan lailla 71/1970 ja asetuksella 72/1970.

Suomen ulkoasiainhallinnon organisaatiosta, edustustojen tehtävistä ja toiminnasta sekä ulkoasiainhallinnossa toimivien virkamiesten ja muun henkilöstön asemasta säädetään ulkoasiainhallintolaissa (204/2000), joka on tullut voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2000.

Suomen ulkomaanedustustoissa on vakiintuneesti toiminut sotilasasiamiehiä. Sotilasasiamiehet seuraavat maanpuolustuksen kehittymistä asemamaassa ja hankkivat sotilaallisten tietojen lisäksi tietoja muun muassa politiikan, talouden ja hallinnon aloilta puolustushallinnon tarpeisiin. Sotilasasiamiehet ovat myös yhteydessä asemamaan sotilasviranomaisiin sekä muiden maiden sotilasasiamiehiin.

Sotilasasiamiesjärjestelmä on perustunut ulkoasiainministeriön ja puolustusministeriön välisissä neuvotteluissa vuonna 1955 laadittuun asiakirjaan sotilasasiamiesten asemasta edustustossa. Varsinaisia säännöksiä on ollut ainoastaan upseerin määräämisestä sotilasasiamiehen ja apulaissotilasasiamiehen ja näitä vastaavaan tehtävään. Sääntely on sisällytetty puolustusvoimista annettuun asetukseen.

Ensimmäiset laintasoiset sääntelyt sotilasasiamiehistä sisältyvät ulkoasiainhallintolakiin. Lain 25 §:n mukaan edustustossa voi toimia puolustusvoimien virkamiehiä sotilas-, laivasto- ja ilmaisuusasiamiesten sekä sotilasedustajan tehtävissä ja näitä avustavaa puolustusvoimien palveluksessa olevaa henkilökuntaa.

Pykälän perusteluissa viitataan Wienin diplomaattisopimuksen 7 artiklassa tarkoitettuihin sotilas-, laivasto- ja ilmaisuusasiamiesten tehtäviin ja todetaan, ettei tehtäviä sopimuksessa ole tarkemmin määritelty. Pykälän perusteluissa todetaan, että siinä tarkoitetaan kansainvälisen käytännön mukaisia sotilasasiamiehen tehtäviä.

Pykälän mukaan puolustushallinnon toimialaan kuuluvissa tehtävissä palvelevat henkilöt toimivat sanotun hallinnonalan

viranomaisten ohjauksessa ja valvonnassa. Puolustushallinnon viranomaisilla pykälässä tarkoitetaan perustelujen mukaan puolustusministeriötä ja puolustusvoimia. Muutoin sanotut henkilöt toimivat edustuston päällikön alaisena sekä ulkoasiainministeriön ohjauksessa ja valvonnassa siten kuin ulkoasiainhallintolaissa säädetään.

Ulkoasiainhallintolain 25 §:ssä säädetään puolustusvoimien virkamiesten edustustossa toimimisen edellytyksistä sekä heidän asemastaan ja tehtäviensä rajaamisesta. Pykälään sisältyvän viittaussäännöksen mukaan edustustossa toimivien puolustusvoimien virkamiesten nimittämisestä ja tehtävään määräämisestä sekä sotilaallisen käskyvallan alaisuudesta säädetään puolustusvoimia koskevassa lainsäädännössä.

Säännös puolustusvoimien upseerin tai erikoisupseerin määräämisestä sotilasasiamiehen, apulaissotilasasiamiehen ja sotilasedustajan tehtävään sekä näitä vastaavaan tehtävään on 1 päivänä maaliskuuta 2000 voimaan tulleessa puolustusvoimista annetun lain 8 c §:ssä. Sen mukaan tasavallan presidentti tekee tehtävään määräämistä koskevan päätöksen valtioneuvostossa sen ratkaisuehdotuksesta. Pykälän perustelujen mukaan (HE 192/1999 vp) sotilas-, laivasto- ja ilmaisuusasiamestävistä vastaavia tehtäviä ovat olleet sotilasedustajatehtävät Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestössä ja Suomen pysyvässä edustustossa Yhdistyneissä Kansakunnissa. Näissä tehtävissä asianomaiset virkamiehet ovat edustaneet Suomen valtiota diplomaattistatuksella. Sotilasasiamiesten tehtävään määräämismenettelyä on perustelujen mukaan tarkoituksenmukaista käyttää vain niissä uusissa kansainvälisissä tehtävissä, joissa asianomainen työskentelee Suomen edustajana ja hänellä on asianmukainen diplomaattistatus.

Suomen ulkomaanedustustoissa palvelevien sotilasasiamiesten lisäksi Suomella on nykyisin puolustusvoimien virassa oleva sotilasedustaja Suomen pysyvässä edustustossa Yhdistyneissä Kansakunnissa New Yorkissa sekä Euroopan turvallisuus ja yhteistyöjärjestössä Wienissä. Pohjois-

Atlantin liitossa (NATO) olevassa Suomen erityisedustustossa palvelee sotilaita ulkoasiainhallinnon ja puolustushallinnon virkamiehinä. Puolustusvoimien palveluksessa olevia upseereita työskentelee myös Euroopan unionin sotilaskomiteassa ja sotilasesikunnassa.

Edellä mainittujen lisäksi eräitä puolustushallinnon virkamiehiä palvelee NATOn alaesikunnissa. Kansainvälisissä tehtävissä palvelevan henkilöstön etuisuudet määräytyvät jossain määrin eri perusteiden tehtävän luonteen mukaan. Rauhanturvaamishenkilöstöllä on oma järjestelmänsä ja ulkomaisella virkamatkalla sekä kansainvälisissä esikunnissa työskentelevillä oma järjestelmänsä. Lisäksi on eräitä muita erityisjärjestelyjä.

2.2. Upseerikoulutuksen yleisjärjestelyt eräissä maissa

Norjassa upseerin yhden vuoden pituista peruskoulutusta seuraa vuoden pakollinen palvelus kersanttina. Koulutus annetaan upseerikokelaskouluissa.

Varusmiespalveluksen voi suorittaa opiskelemalla vuoden upseerikokelaskoulussa. Seuraavan vaiheen koulutus kestää kaksi vuotta ja se annetaan puolustushaarojen kadettikouluissa. Koulutusta seuraa kahden vuoden pakollinen palvelus joukko-osastossa. Tämän jälkeen osa upseereista suorittaa vielä kahden vuoden koulutuksen. Tällöin upseerin tutkinto on akateeminen loppututkinto. Merivoimissa upseerin peruskoulutus kestää neljä vuotta. Se sisältää upseerikokelaskoulutuksen ja kolmen vuoden upseerikoulutuksen.

Ruotsissa upseereilla on kahden vuoden peruskoulutus. Upseerikoulutukseen pääsemiseksi edellytetään pisimmän eli 15 kuukauden varusmiespalveluksen suorittamista. Upseerin peruskoulutusta seuraa pakollinen noin kolmen vuoden palvelus joukko-osastossa. Tämän jälkeen peruskoulutus jatkuu vuoden kapteenikurssilla. Koulutusohjelmaan sisältyy myös reserviupseerin koulutus. Reserviupseerin opinnot sisältävät upseerin koulutusohjelmasta sodan ajan tehtäviin liittyvät opinnot. Ruotsissa upseerien

peruskoulutusta ollaan kehittämässä Suomen uuden päällystön koulutusjärjestelmän suuntaisesti.

Saksan asevoimien sotilashenkilöstö koostuu eläkeikään asti palvelevista ammattisotilaista (Berufssoldaten) ja määräaikaisista sotilaista (Soldaten auf Zeit). Koulutusjärjestelmä perustuu siihen, että he kaikki ovat koulutuksen alkuvaiheessa määräaikaisia. Vasta koulutuksen edetessä ja työuran alkuvaiheessa tehdään päätös siitä, ketkä jatkavat ammattisotilaina aina eläkeikään saakka. Määräaikaisille sotilaille annettava taloudellinen tuki ja uudelleen koulutus vaihtelevat palvelusajan pituuden mukaan. Tukimuotoja ovat neuvontapalvelut, ammatillinen kehittäminen palvelusaikana, yleisammattillinen opetus palvelusajan loppupuolella ja uuteen ammattiin kouluttaminen palvelusajan päätyttyä. Määräaikaiset sotilaat jaetaan palvelusajan pituuden perusteella viiteen kategoriaan: alle kolme vuotta, 4–5 vuotta, 6–7 vuotta, 8–11 vuotta ja 12–15 vuotta palveleviin. Tukimuodot ovat sitä monipuolisempia, mitä pidempään on palveltu. Esimerkiksi 12–15 vuotta palvelevilla on oikeus viimeisen kahden vuoden aikana saada vapaata opiskeluun asevoimien ammatillisissa oppilaitoksissa ja heille maksetaan palveluksen päätyttyä opiskelua varten 75 % palkasta 36 kuukauden ajalta. Opiskelua ja siirtymistä siviiliin tuetaan erorahalla, jonka suuruus on myös sidottu palvelusaikaan. Monissa maissa palkatun sotilashenkilöstön koulutusjärjestelmien perusteet poikkeavat merkittävästi suomalaisen järjestelmän perusteista. Useiden maiden sotilaitosjärjestelmät perustuvat ammattiasemisiin. Yleinen suuntaus ammattiasemaisissa näyttää olevan palkatun sotilashenkilöstön selkeä kahtiajako upseereihin ja aliupseereihin. Muun muassa NATOn laajentuessa uusilta jäsenmailta edellytettiin palkatun aliupseeriston olemassaoloa. Upseerintutkintojen vastaavuus siviilijärjestelmän tutkintojen kanssa vaihtelee maittain.

2.3. Nykytilan arviointi

Yleistä

Puolustusvoimien henkilöstön määrä, kouluksellinen taso ja sen mukainen jakautuminen eri tehtäviin määräytyvät sodan ajan lähtökohdista. Puolustusvoimien sodan ajan suorituskyky ja rauhan ajan valmiusvaatimukset edellyttävät, että osa sodan ajan joukkojen johto-, asiantuntija- ja ammattihenkilöstöstä on jo rauhan aikana palveluksessa olevaa henkilöstöä.

Sodan ajan tehtävien perusteella henkilöstö voidaan ryhmitellä ylimpään johtoon, yhtymäpäällystään, joukkoyksikköpäällystään, perusyksikköpäällystään ja ammattihenkilöstöön.

Ylimmän johdon ja lähes koko yhtymä- sekä joukkoyksikköpäällystön on oltava tehtävien vaativuudesta johtuen palveluksessa jo rauhan aikana. Poikkeusolojen operatiivinen suunnittelu, valmistelu ja valmiuden ylläpito edellyttävät korkeaa ammattitaitoa ja jatkuvuutta.

Upseereiden ja opistoupseereiden palvelusajan pidentyminen 25 vuodesta 30 vuoteen ennen eläkkeelle siirtymistä pienentää aktiivipalveluksessa ollutta johtajareserviä. Ikääntynyttä reserviä ei voida sodan kovan monimutkaistumisesta johtuen sijoittaa muuttuneisiin tehtäviin ja sen käytettävyyssäikä on lyhentynyt 5–7 vuotta. Puolustusvoimien palveluksesta nuorena reserviin siirtyvien määrää olisikin tämän vuoksi välttämätöntä lisätä.

Puolustusvoimien sodan ajan joukot jaotellaan operatiivisiin, alueellisiin ja paikallisjoukkoihin. Niiden henkilöstöllä on tehtävien mukaan vaihtelevat ikä- ja koulutusvaatimukset. Koska tällä hetkellä palveluksessa tai reservissä oleva sotilasammattillisen koulutuksen saanut henkilöstö ei kokonaan riitä kattamaan sodan ajan johtajatarvetta, reserviin on koulutettava lisää ammattitaitoisia nuoria sotilasjohtajia.

Nykyiset kaksi eri koulutusjärjestelmää ovat aiheuttaneet sen, että koulutusresurssija ei käytetä parhaalla mahdollisella tavalla. Päällekkäisyyksiä poistamalla pystyttäisiin tehostamaan koulutusta ja kohdentamaan resurssit oikein. Varusmieskoulutusta ei myöskään hyödynnetä riittävästi henkilökunnan peruskoulutuksessa.

Puolustusvoimien koulutusjärjestelmän

mukaisia tutkintoja on pyritty kehittämään niin, että ne vastaavat yleisen koulutusjärjestelmän mukaisia tutkintoja. Ammattikorkeakoulu-uudistus ja opistoasteen koulutuksen lakkaaminen suomalaisesta koulutusjärjestelmästä edellyttävät siten myös päällystökoulutuksen uudistamista. Puolustusvoimiin ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista perustaa ammattikorkeakoulua Maanpuolustuskorkeakoulun rinnalle, koska se lisäksi entisestään toimintojen päällekkäisyyttä.

Puolustusvoimien kansainvälinen toiminta

Puolustusvoimia koskevasta lainsäädännöstä puuttuu yleinen sääntely puolustusvoimien osallistumisesta kansainväliseen toimintaan rauhanturvaamistoimintaa lukuun ottamatta. Kuten edellä todetaan, sotilasasiamiehistä ja muista puolustusvoimien palvelussuhteessa edustustossa olevista henkilöistä säädetään nykyisin ulkoasiainhallintolaissa. Sanottujen virkamiesten määräämisestä kyseiseen tehtävään säädetään puolustusvoimista annetussa laissa. Siltä osin kuin kansainvälisissä tehtävissä palveleva puolustusvoimien henkilöstö ei kuulu Suomen ulkomailla olevaan edustustoon eikä rauhanturvaamishenkilöstöön, sääntely on puutteellista.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Upseerien koulutuksessa ehdotetaan siirryttäväksi yhtenäiseen akateemiseen koulutusohjelmaan. Koulutusohjelma rakentuisi upseerin alemmasta korkeakoulututkinnosta, joka sisältäisi upseerin perusopinnot, ja upseerin ylemmästä korkeakoulututkinnosta. Varusmiesaikana saatu johtaja- ja kouluttajakoulutus olisi koulutuksen lähtökohtana ja sen johtaja- ja aselajikoulutuksen osia luettaisiin osaksi korkeakouluopintoja. Sotilashenkilöstö jaettaisiin upseereihin ja erikoishenkilöstöön. Erikoishenkilöstön koulutusta kehitettäisiin. Maanpuolustusopisto lakkautettaisiin ja opistoupseerin peruskoulutuksesta

luovutettaisiin. Maanpuolustusopiston tilalle perustettaisiin Maasotakoulu, jossa suoritettaisiin maavoimien upseerin perusopinnot ja annettaisiin korkeakoulututkintojen jalkaväkijoukkojen opetusta sekä siirtymäkauden aikana opistoupseerien perus- ja jatkokoulutus.

Uudistettu koulutusjärjestelmä soveltuisi entistä paremmin puolustusvoimien sodan ja rauhan ajan tarpeisiin. Koulutettavien lukumäärää voitaisiin säädellä nykyistä nopeammin ja joustavammin. Odottamattomaan henkilöstön poistumaan voitaisiin reagoida yhden vuoden kuluessa tarkistamalla opiskelijoiksi hyväksyttävien ja opintojen seuraavaan vaiheeseen valittavien opiskelijoiden lukumäärää.

Puolustusvoimien kehittämisen sotilashenkilöstölle asettamat vaatimukset voitaisiin ottaa huomioon uudessa koulutusjärjestelmässä. Suorituskykyinen henkilöstö kyettäisiin kouluttamaan myös operatiivisesti tärkeimpiin joukkoihin ja sen ikärakennetta pystyttäisiin hallitsemaan.

Upseerin koulutusohjelmaan otettaisiin vuosittain noin 400—500 opiskelijaa. Pääosa valituista hyväksyttäisiin suoraan suorittamaan joko upseerin alempaa tai ylempää korkeakoulututkintoa. Muut hyväksyttäisiin suorittamaan upseerin perusopinnot. Heillä olisi perusopinnot jälkeen mahdollisuus hakeutua suorittamaan muita tutkintoja.

Koska tällä hetkellä palveluksessa oleva sotilashenkilöstö ei kata kokonaan sodan ajan johtajatarvetta, reserviin on koulutettava sotilasammattillisen koulutuksen saaneita nuoria sotilasjohtajia. Olennainen osa koulutus uudistuksen tavoitteiden saavuttamisessa ovat vakinaisten virkojen rinnalle perustettavat aina määräajaksi täytettävät sotilasvirat. Aina määräajaksi täytettäviä sotilasvirkoja olisivat määräaikainen nuoremman upseerin virka ja määräaikainen reserviupseerin virka uuden päällystökoulutuksen suorittaneille sekä määräaikainen erikoisupseerin ja määräaikainen sotilasammattihenkilön virka. Aina määräajaksi täytettävistä sotilasviroista säädetäisiin puolustusvoimista annettavassa valtioneuvoston asetuksessa.

Upseerin perusopinnot suorittaminen

antaisi kelpoisuuden määräaikaisen reserviupseerin virkaan, joka täytettäisiin viideksi vuodeksi kerrallaan. Upseerin alempi korkeakoulututkinto antaisi kelpoisuuden määräaikaisen nuoremman upseerin virkaan, joka on tarkoitus täyttää kymmeneksi vuodeksi kerrallaan, ja upseerin ylempi korkeakoulututkinto nuoremman upseerin virkaan, joka täytettäisiin toistaiseksi. Asetuksella on tarkoitus säätää, että kokonaispalvelusaika olisi edellä mainituissa aina määräajaksi täytettävissä viroissa yhteensä enintään 15 vuotta.

Johtajareservin nuorentamisella ja sotilashenkilöstön ikärakenteen hallitsemisella turvataan yleiseen asevelvollisuuteen perustuvan puolustusjärjestelmän toimiminen myös tulevaisuudessa.

Puolustusvoimiin luotaisiin järjestelmä, jolla voitaisiin tukea aina määräajaksi täytettäviin sotilasvirkoihin nimitettyjen uudelleen kouluttautumista toisiin tehtäviin puolustusvoimissa tai sijoittumista muille työmarkkinoille määräaikaisen palvelussuhteen jälkeen. Ensisijainen tukimuoto olisi rahallinen korvaus, jolla olisi tarkoitus kattaa määräaikaisen palvelussuhteen aikana suoritettavista opinnoista aiheutuvia kustannuksia.

Muita tukimuotoja voisivat olla esimerkiksi opintovapaa järjestelyt, etäopiskelumahdollisuuksien luominen, uuteen ammattiin liittyvä opintoneuvonta sekä neuvonta yhteiskunnan muihin tukitoimenpiteisiin, opiskelupaikkaan tai opiskeluajan asumiseen liittyvissä asioissa, yrittäjyyteen liittyvää koulutus ja avustaminen uuden työpaikan hankinnassa. Tukitoimenpiteistä ja neuvontapalveluista huolehtisi keskitetysti puolustusvoimiin perustettava yksikkö.

Päällystön uudessa koulutusjärjestelmässä kyettäisiin kouluttamaan puolustusvoimien henkilöstöstrategian tavoitteiden mukainen sotilashenkilöstö. Virkarakennetta voitaisiin muuttaa sodan ja rauhan ajan tarpeita paremmin vastaavaksi. Määräaikaisen päällystön kouluttaminen alentaisi myös kouluttajien keski-ikä. Varusmiesten kouluttajien määrä lisääntyisi. Tavoitteena olisi, että reserviin siirtyisi ammatillisen

sotilaskoulutuksen saaneita kaksi prosenttia sodan ajan vahvuudesta.

Koulutusuudistuksen edellyttämät säädösmuutokset ovat pääosin asetustasoisia. Puolustusvoimista annettuun lakiin ehdotetaan tehtäväksi opistoupseerin peruskoulutuksen päättymisestä ja Maanpuolustusopiston lakkauttamisesta johtuvat muutokset. Maanpuolustuskorkeakoulua koskevaan säännökseen ehdotetaan sisällytettäväksi ikärajoja ja palvelussitoumusta koskeva nykyinen asetuskenttä sääntely. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi aina määräajaksi täytettävään sotilasvirkaan nimitettävän uudelleen kouluttautumisen tukemista koskeva valtuutussäännös.

Puolustusvoimista annettuun lakiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan puolustusvoimien tehtäviin kuuluu myös osaltaan huolehtia puolustushallinnonalan kansainvälisestä toiminnasta. Asiasta säädettäisiin tarkemmin puolustusministeriön asetuksella. Lisäksi puolustusministeriön asetuksella voitaisiin säätää tarkemmin henkilöiden rinnastamisesta ulkoasiainhallinnon virkamiehiin silloin kun kysymys on henkilön etuuksien määräytymisestä ulkoasiainhallinnossa noudatettavan järjestelmän mukaan.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Taloudelliset vaikutukset

Koulutusuudistus ja Maanpuolustusopiston lakkauttaminen

Koulutusuudistus ei lisää merkittävästi puolustusvoimien koulutusjärjestelmän kokonaiskustannuksia eikä siihen liittyviä henkilöstön palkka- ja toimintamenoja eikä tilanhallinnan kustannuksia. Henkilöstöresursseja pystytään käyttämään nykyistä tehokkaammin koulutusryhmien määrän pienentyessä. Lähtökohtana on, että koulutusuudistuksesta ei sellaisenaan aiheudu merkittäviä säästöjä eikä lisämenoja. Nykyisen koulutusjärjestelmän kokonaiskustannukset ovat noin 500 miljoonaa markkaa vuodessa.

Koulutusjärjestelmän kokonaiskustannukset nousevat kustannusten yleisen nousun sekä palkkojen ja opiskelijoiden päivärahojen nousun vuoksi noin 2–5 % vuosittain. Opistoupseereiden peruskoulutusta ei aloiteta vuoden 2000 jälkeen. Viimeinen opistoupseerien jatkokurssi järjestetään vuonna 2012. Jatkokurssin opiskelijamäärä on noin 200 ja pituus kuusi kuukautta. Tämän jälkeen jatkokurssin noin 20 miljoonan markan vuosittaisia kustannuksia vastaavat määrärahat voidaan kohdentaa muuhun täydennyskoulutukseen ja koulutusjärjestelmän kehittämiseen. Maanpuolustusopiston tilalle perustettaisiin Maasotakoulu, joka aloittaisi toimintansa 1 päivänä elokuuta 2001.

Aina määräajaksi täytettäviin sotilasvirkoihin nimitettyjen uudelleen kouluttautumisen tukeminen

Sotilaseläkejärjestelmää uudistettaessa todettiin valtion eläkelain (HE 343/1992 vp) perusteluissa, että osa syntyvistä eläkesäästöistä voidaan kohdentaa muun muassa nuoren johtajareservin muodostamiseen. Tällöin varauduttiin siihen, että vuositasolla on käytettävissä 50–100 miljoonaa markkaa uuden reservinmuodostamisjärjestelmän kuluihin. Määräaikaiset palvelussuhteet olisivat merkittävä keino saada reserviin nuoria sotilasjohtajia. Varat aina määräajaksi täytettäviin sotilasvirkoihin nimitettyjen uudelleen kouluttautumisen tukemiseen saataisiin säästöistä, jotka syntyvät sotilaseläkejärjestelmän ja valtion yleisen eläkejärjestelmän eläkemaksujen erosta sekä sotilaseläkejärjestelmän eläkemaksun alenemisesta. Sotilaseläkemaksujen on arvioitu edelleen alenevan, kun vanhan eläkejärjestelmän piirissä olevat siirtyvät reserviin vuoteen 2017 mennessä. Niinpä tukeen on mahdollista käyttää myös niitä säästöjä, joita syntyy puolustusvoimien eläkemaksumenoissa toimintamomentilla. Jos aina määräajaksi täytettäviin sotilasvirkoihin nimitettävien uudelleen sijoittumista muille työmarkkinoille voidaan

tukea eläkemaksujen alenemisen takia säästyneillä määrärahoilla, ei sitä koskeva säädösmuutos aiheuta merkittäviä lisäkustannuksia edellyttäen, ettei säästöjä vähennetä momentin määrärahoista hallinnonalan määrärahakehyksiä vahvistettaessa.

4.2. Organisaatio ja henkilöstövaikutukset

Yleistä

Uudessa koulutusjärjestelmässä koulutettaisiin valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon edellyttämällä tavalla puolustusvoimien henkilöstöstrategian tavoitteiden mukainen rauhan aikana palveluksessa oleva sotilashenkilöstö.

Koulutusuudistukseen liittyen puolustusvoimien sotilashenkilöstön virkarakennetta muutetaan sodan ja rauhan ajan tarpeita nykyistä paremmin vastaavaksi. Tämä tapahtuu hallinnonalan sisäisin järjestelyin, joista ei aiheudu merkittäviä lisäkustannuksia.

Pääesikunnan laskelmien mukaan peruskoulutuksen aloitetaan noin 400–500 henkilöä vuodessa. Nykyisin upseereita ja opistoupseereita valmistuu vuosittain noin 290. Uudessa järjestelmässä arvioidaan upseerin alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita valmistuvan yhteensä noin 200 vuosittain ja upseerin perusopinnot suorittaneita noin 130 vuosittain.

Maasotakoulun toiminta voidaan aloittaa Maanpuolustusopiston nykyisellä henkilöstöllä. Henkilöstörakennetta on tarkoitus kehittää akateemisen koulutusjärjestelmän vaatimuksia vastaavaksi. Maasotakoulussa opiskelun aloittavien määrä kasvaa vuodesta 2002 alkaen 170:stä 280:een.

Opistoupseereille luodaan mahdollisuus opistoupseerin tai aiemman toimiupseerin tutkinnon täydentämiseen upseerin ylemmäksi korkeakoulututkinnoksi ja mahdollisuus hakeutua erikoishenkilöstön tehtäviin. Opistoupseerien virat lakkautetaan vaiheittain muuttamalla avautuvia virkoja

nuoremman upseerin, määräaikaisen nuoremman upseerin, määräaikaisen reserviupseerin, erikoisupseerin, määräaikaisen erikoisupseerin, sotilasammattihenkilön ja määräaikaisen sotilasammattihenkilön viroiksi.

Aina määräajaksi täytettävät sotilasvirat

Reservissä olevien ammattisotilaiden keskimääräisen iän nuorentaminen edellyttäisi määräaikaisten palvelussuhteiden lisäämistä puolustusvoimissa. Määräaikaisiin palvelussuhteisiin nimitettäisiin upseerin perusopinnot ja upseerin alemman korkeakoulututkinnon suorittaneita.

Määräaikaisia palvelussuhteita on tarkoitus lisätä asteittain uuden koulutusjärjestelmän käynnistymisen jälkeen. Tavoitteena on, että 25 % sotilasviroista olisi aina määräajaksi täytettäviä.

Puolustusvoimien tavoitteena on ensisijaisesti koulutuksellisin keinoin sijoittaa aina määräajaksi täytettäviin sotilasvirkoihin nimitetyt uudelleen toisiin tehtäviin puolustusvoimissa tai tukea heidän sijoittumistaan muille työmarkkinoille.

Puolustusvoimien kansainvälinen toiminta

Ehdotetulla nykyistä käytäntöä vastaavalla sääntelyllä puolustusvoimien kansainvälisestä toiminnasta ei ole taloudellisia eikä organisaatioon tai henkilöstöön kohdistuvia vaikutuksia.

5. Asian valmistelu

Pääesikunnan sisäinen työryhmä laati vuosina 1998 ja 1999 perusselvityksen puolustusvoimien palkatun sotilashenkilöstön koulutuksen kehittämisestä. Työryhmän työ perustui valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen selontekoon (VNS 1/1997 vp) ja puolustusvoimien pitkän tähtäimen suunnitteluun. Puolustusministeri ja puolustusvoimain komentaja allekirjoittivat 16 päivänä kesäkuuta 2000 aiempöytäkirjan puolustusvoimien päällystön koulutusjärjestelmän kehittämisestä.

Henkilöstöjärjestöt ovat osallistuneet puolustusvoimissa tapahtuneeseen koulutusjärjestelmän kehittämisen jatkosuunnitteluun.

Hallituksen esitys on valmisteltu virkatyönä puolustusministeriössä. Esityksestä on pyydetty lausunto valtiovarainministeriöltä, ulkoasiainministeriöltä, opetusministeriöltä, työministeriöltä, Rajavartiolaitoksen esikunnalta, pääesikunnalta, Upseeriliitto ry:ltä, Päällystöliitto ry:ltä, Maanpuolustuksen Henkilökuntaliitto MPHL ry:ltä, Sotilasammattiliitto SoAL ry:ltä, Maanpuolustuksen teknisten toimihenkilöiden liitto MTTL r.y:ltä, Valtion ja erityispalvelujen ammattiliitto VAL ry:ltä ja Metallityöväen Liitto ry:ltä.

Lausunnoissa on ehdotuksiin suhtauduttu pääosin myönteisesti. Valtiovarainministeriö, opetusministeriö, työministeriö, Rajavartiolaitoksen esikunta ja pääesikunta sekä Sotilasammattiliitto SoAL ry ovat puoltaneet esitystä. Upseeriliitto ry toteaa lausunnossaan, ettei suunnitteluvaiheessa ole selvitetty kaikkia koulutusuudistuksen seurannaisvaikutuksia eikä vaihtoehtoisena ratkaisuna ole mietitty reserviläisjärjestelmän kehittämistä. Päällystöliitto ry puoltaa esitystä muutoin mutta ei pidä määräaikaisia palvelussuhteita välttämättömänä jatkona sotilaseläkeuudistukselle eikä kannata niihin perustuvan järjestelmän luomista.

Lisäksi lausunnonantajat esittivät joitakin yksityiskohtia koskevia huomautuksia, jotka on mahdollisuuksien mukaan otettu huomioon. Ulkoasiainministeriö on lausunut puolustusvoimien kansainvälistä toimintaa ja ulkomaanedustuksessa virkamiehille suoritettavia korvauksia koskevista säännöksistä sekä esittänyt niiden ja yksityiskohtaisten perustelujen selvittämistä siten, että ne vastaavat ulkoasiainhallintolain sääntelyä. Esitystä on muutettu ulkoasiainministeriön lausuntoa vastaavaksi.

Esityksestä on käyty yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annetun lain (651/1988) ja siihen liittyvien sopimusten mukaiset neuvottelut valtion henkilöstöä edustavien järjestöjen kanssa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

2 §. Puolustusvoimien tehtäviä koskevaan pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi *7 a kohta*, jossa puolustusvoimien tehtäväksi säädettäisiin osaltaan huolehtia hallinnonalan kansainvälisestä toiminnasta. Puolustusvoimien osallistumisesta kansainväliseen toimintaan säädettäisiin tarvittaessa tarkemmin puolustusministeriön asetuksella. Koska puolustusministeriöllä säilyy edelleen hallinnonalan kansainvälistä toimintaa koskeva poliittinen ohjausvastuu ja hallinnollinen valvontavastuu, se voisi ehdotetun *7 a kohdan* mukaan tarvittaessa antaa säännöksiä puolustushallinnon kansainvälisestä toiminnasta.

Voimassa oleva lainsäädäntö on tältä osin puutteellinen. Yleinen sääntely puolustusvoimien osallistumisesta kansainväliseen toimintaan puuttuu rauhanturvaamistoimintaa koskevaa sääntelyä lukuun ottamatta. Puolustusvoimista annetussa laissa säädetään ainoastaan sotilasasiamiehen, apulaissotilasasiamiehen ja sotilasedustajan tehtävään määräämisestä. Lisäksi uuteen ulkoasiainhallintolakiin sisältyy asiaa koskevia säännöksiä, joita on selostettu yleisperustelujen jaksossa 2.1. puolustusvoimien kansainvälinen toiminta.

Ulkoasiainhallintolain 25 §:n mukaan edustustossa voi toimia puolustusvoimien virkamiehiä sotilas-, laivasto- ja ilmailuasiamiesten sekä sotilasedustajan tehtävissä ja näitä avustavaa puolustusvoimien palvelussuhteessa olevaa henkilökuntaa. Puolustushallinnon toimialaan kuuluvissa tehtävissä nämä henkilöt toimivat puolustusministeriön hallinnonalan viranomaisten ohjauksessa ja valvonnassa ja muutoin edustuston päällikön alaisena sekä ulkoasiainministeriön ohjauksessa ja valvonnassa ulkoasiainhallintolain 2 §:n 2 momentin ja 3 §:n mukaisesti. Pykälässä tarkoitettujen

henkilöiden nimittämisestä ja tehtävään määräämisestä, sotilaallisen käskyvallan alaisuudesta sekä ohjauksesta ja valvonnasta puolustushallinnon toimialalla säädetään ulkoasiainhallintolain 25 §:n 3 momentin mukaan erikseen.

Ulkoasiainhallintolakia koskevan hallituksen esityksen (HE 139/1999 vp) perustelujen mukaan lain 25 §:n 3 momentti sisältää viittaussäännöksen, joka täsmentää ulkoasiainhallintolain ja puolustushallintoa koskevan lainsäädännön suhdetta. Ulkoasiainhallintolain 25 §:ssä säädetään vain puolustusvoimien virkamiesten edustustossa toimimisen edellytyksistä, heidän asemastaan ja tehtäviensä rajaamisesta, toisin sanoen puolustusvoimista tulevien virkamiesten asemasta ulkoasiainhallinnon organisaatiossa. Sen sijaan edustustossa toimivien puolustusvoimien virkamiesten nimittämisestä ja tehtävään määräämisestä sekä sotilaallisen käskyvallan alaisuudesta säädettäisiin edelleen puolustusvoimia koskevassa lainsäädännössä.

Puolustushallinnon alalla kansainvälisen toiminnan tehtäväjako on käytännössä muotoutunut puolustusministeriön ja puolustusvoimien välillä siten, että puolustusministeriö määrittää yleisperiaatteet puolustushallinnon osallistumiselle kansainväliseen toimintaan niiden linjausten pohjalta, jotka valtionjohto on hyväksynyt. Puolustusministeriö johtaa ja ohjaa puolustuspoliittiseen päätöksentekoon ja sen valmisteluun liittyvää kansainvälistä toimintaa ja siihen osallistuvia henkilöitä. Pääesikunta ohjaa, johtaa ja hallinnoi puolustushallinnonalan kansainvälistä toimintaa käytännön tasolla puolustusministeriön määrittämien linjauksia ja suuntaviivoja noudattaen. Toisin sanoen puolustusvoimat huolehtii kansainvälisestä toiminnasta siltä osin, kuin se ei kuulu puolustusministeriölle tai ulkoasiainministeriölle tai näitä ylemmille

tahoille.

Puolustusvoimien kansainväliset yhteydet ja yhteistoiminta muiden maiden puolustusvoimien kanssa ovat lisääntyneet viime vuosien aikana. Kehitys näyttää jatkuvan. Myös sen vuoksi on perusteltua, että kansainvälinen toiminta mainitaan puolustusvoimien lakisääteisten tehtävien luettelossa.

Edellä mainituilla perusteilla puolustusvoimien tehtäväksi säädettäisiin osaltaan huolehtia hallinnonalan kansainvälisestä toiminnasta siten kuin siitä tarvittaessa puolustusministeriön asetuksella säädetään. Puolustusministeriön on tarkoitus antaa asetus puolustushallinnon kansainvälisessä toiminnassa noudatettavista yleisistä suuntaviivoista. Asetukseen otettaisiin säännökset esimerkiksi puolustushallinnon sisäisestä tehtäväjaosta sekä henkilöstön toiminnallisesta ja hallinnollisesta johtamisesta.

Ehdotetun perussäännöksen lisääminen puolustusvoimien osallistumisesta hallinnonalan kansainväliseen toimintaan merkitsee vakiintuneen käytännön kirjaamista lakiin. Säännöksen tarkoituksena ei ole muuttaa edellä kuvattua viranomaisten välistä tehtäväjakoa vaan ainoastaan korjata nykyisen sääntelyn puutteita.

4 §. Pykälä sisältää perussäännöksen puolustusvoimien kokoonpanosta. Maanpuolustusopiston lakkauttamisesta johtuen Maanpuolustusopistoa koskeva maininta pykälän 1 momentin 6 kohdasta ehdotetaan poistettavaksi.

7 §. Puolustusvoimien tavoitteena on tukea aina määräajaksi täytettäviin sotilasvirkoihin nimitettyjen uudelleen kouluttautumista uusiin tehtäviin joko puolustusvoimiin tai muille työmarkkinoille. Uudelleen kouluttautumista tuettaisiin määräaikaisen palvelussuhteen aikana tai sen päättyessä maksettavalla korvauksella.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka sisältämän valtuutussäännöksen nojalla puolustusministeriö voisi antaa asetuksen aina määräajaksi täytettävään sotilasvirkaan nimitetyn uudelleen kouluttautumisen tukemisesta. Asetuksella säädettäisiin taloudellisen tuen keskeisistä

määräytymisperusteista ja etuuskien kertymisestä. Pääesikunta antaisi tarkemmat määräykset etuuskien kertymisestä ja niiden käytännön hallinnoinnista.

Koska määräaikaisten virkamiesten uudelleen kouluttautumista tukevat taloudelliset etuudet eivät kaikilta osin kuulu virastolle valtion virkaehtosopimuslain (664/1970) 5 §:n 2 momentin 2 kohdassa säädetyn palkkatoimivallan piiriin ja ne voivat osin kohdistua määräaikaisen palvelussuhteen päättymisen jälkeiseen ajankohtaan, on etuuksista syytä säätää erikseen. Määräämällä taloudellisista etuuksista lain tasolla halutaan taata tietyt perusteet toimivan järjestelmän luomiseksi. Tämä ei kuitenkaan estä myöhemmin parantamasta etuuksia käytettävissä olevien voimavarojen puitteissa. Tarkoituksena ei ole myöskään rajoittaa valtion virkaehtosopimuslain mukaista sopimistoimivaltaa.

Valtion virkaehtosopimuslain mukaan virkaehtosopimuksin voidaan sopia virkamiesten palvelussuhteen ehtoista. Valtion virkaehtosopimuslain 5 §:n 2 momentin 2 kohdan nojalla virasto voi tarvittaessa omilla päätöksillään päättää virkamiesten palkkauksista. Aina

määräajaksi täytettävään sotilasvirkaan nimitetyn uudelleen kouluttautumista tuettaisiin ensisijaisesti maksamalla palvelussuhteen aikana koulutustukea opiskelusta syntyvien kustannusten korvaamiseksi. Jos virkamiehelle ei maksettaisi koulutustukea, hänellä olisi määräaikaisen palvelussuhteen päättyessä oikeus vastaavan suuruiseen kerralla suoritettavaan palvelusaikakorvaukseen.

Koulutustuen määrä muodostuisi sotilaseläkejärjestelmään kuuluvissa sotilasviroissa olevien eläkemaksun ja aina määräajaksi täytettävissä sotilasviroissa oleville määrättävän erityisen eläkemaksun erotuksen perusteella. Koulutustuki kertyisi prosentiosuutena määräaikaisessa palvelussuhteessa palvelutujen täysien kalenterikuukausien verotettavan työtulon yhteismäärästä kuitenkin siten, että sen määrä olisi vähintään 12 % verotettavasta työtulosta. Ansaittu koulutustuki laskettaisiin kalenterivuositain. Siitä vähennettäisiin vuoden aikana uudelleen kouluttautumisesta

maksetut kustannukset. Koulutustukea maksettaisiin vain puolustusvoimien ulkopuolella tapahtuvia, opintosuunnitelmaan perustuvia opintovapaalaisia (273/1979) tarkoitettuja opintoja varten. Palvelusaikakorvauksen maksaminen puolestaan edellyttäisi, että määräaikainen palvelussuhde puolustusvoimiin on päättynyt. Jos henkilö määräaikaisen palvelussuhteensa jälkeen nimitetään myöhemmin pysyvästi toiseen sotilasvirkaan, määräaikaisessa palvelussuhteessa palveltu aika luetaan hyväksi valtion eläkelaisissa (280/1966) tarkoitettua sotilaseläkettä laskettaessa. Tällöin puolustusvoimille syntyy velvoite suorittaa työnantajan eläkemaksu taannehtivasti valtiokonttorille siitä lukien, kun henkilö on aloittanut palveluksensa aina määräajaksi täytettävässä sotilasvirassa.

Rahana maksettavien taloudellisten etuuksien lisäksi uudelleen kouluttautumista ja sijoittumista muille työmarkkinoille voidaan edesauttaa työnantajan toimenpitein usealla eri tavalla. Tukitoimenpiteet voisivat olla esimerkiksi joustavia opintovapaajärjestelyjä, uuteen ammattiin liittyvää opintoneuvontaa sekä neuvontaa yhteiskunnan muihin tukitoimenpiteisiin, opiskelupaikkaan tai opiskeluajan asumiseen liittyvissä asioissa, etäopiskelumahdollisuuden järjestämistä, yrittäjyyteen liittyvää koulutusta ja avustamista työpaikan hankinnassa.

8 d §. Suomen edustustoissa palvelevien etuudet määräytyvät ulkoasiainhallinnon korvasjärjestelmän mukaan. Nykyisin asiasta säädetään puolustusvoimista annetun asetuksen 64 §:ssä. Sen mukaan sotilasasiamiehen ja apulaissotilasasiamiehen ja näitä vastaavan sekä heitä avustavan henkilökunnan palkkauksesta, paikalliskorotuksesta ja erinäisistä korvauksista sekä vuosilomasta on soveltuvin osin voimassa, mitä niistä ulkomaanedustuksen virkamiesten osalta säädetään tai määrätään. Siitä, miten heidät rinnastetaan ulkomaanedustuksen virkamiehiin, määrää puolustusministeriö.

Puolustusvoimista annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 8 d §, jossa lain tasolle nostettaisiin perussäännös sotilasasiamiehen ja apulaissotilasasiamiehen

ja näitä vastaavan sekä heitä avustavan puolustusvoimien henkilöstön taloudellisten etuuksien määräytymisestä. Korvaukset ja muut taloudelliset etuudet määräytyisivät soveltuvin osin ulkomaanedustuksen virkamiehille paikallisten erikoisolosuhteiden perusteella suoritettavista korvauksista sekä muista etuuksista annetun lain (651/1993) nojalla. Pykälään otettaisiin myös valtuutus puolustusministeriön asetuksella säätää tarkemmin sotilasasiamiehen, apulaissotilasasiamiehen, sotilasedustajan ja vastaavaan tehtävään määrätyn sekä avustavan henkilön rinnastamisesta ulkoasiainhallinnon virkamieheen.

10 a §. Pykälä sisältää Maanpuolustuskorkeakoulua ja Maanpuolustusopistoa koskevat säännökset niiden asemasta, opiskelijoiden hyväksymisestä, opiskelun keskeyttämisestä ja opiskelijan erottamisesta sekä oikaisumenettelystä. Koulutusuudistuksesta ja Maanpuolustusopiston lakkauttamisesta johtuen pykälästä ehdotetaan poistettaviksi Maanpuolustusopistoa ja Maanpuolustusopiston johtajaa koskevat maininnat.

Maanpuolustuskorkeakoulun perustutkinto-osastoon hyväksyttävälle hakijoille asetetuista ikärajoista säädetään tällä hetkellä Maanpuolustuskorkeakoulusta annetussa asetuksessa, jonka mukaan opiskelijaksi upseerin koulutusohjelmaan voidaan hyväksyä hakija, joka on enintään 24-vuotias, lentäjäksi koulutettava kuitenkin enintään 23-vuotias. Erityisistä syistä voidaan ikärajoista poiketa.

Tällaisia erityisiä syitä, joiden perusteella ikärajat ylittäviä hakijoita voidaan hyväksyä opiskelemaan perustutkinto-osastoon, voivat olla esimerkiksi muualla aikaisemmin suoritettut opinnot tai tutkinnot. Sääntely on ollut tarpeen erityisesti niiden hakijoiden kohdalla, jotka ovat suorittaneet opistoupseerin tutkinnon.

Ikärajoista poikkeamisesta päättää Maanpuolustuskorkeakoulun rehtori, joka lain 10 a §:n nojalla hyväksyy Maanpuolustuskorkeakoulun opiskelijat.

Puolustusvoimien toiminnan luonteesta johtuneita päällystökoulutukseen hakeutuvilla asetettavia nykyisiä ikärajoja lievennettäisiin. Yläikäraja ehdotetaan

pykälän *1 momentissa* nostettavaksi nykyisestä 24 vuodesta 26 vuoteen. Yläikäraja on kuitenkin tarpeen upseerin tehtävien asettamien fyysisten vaatimusten sekä työn ja koulutuksen vuorotteluun perustuvan koulutusjärjestelmän takia. Sodan ajan joukkojen henkilöstön kouluttamisessa tarvittava henkilöstö on määrällisesti suurin ryhmä päällystössä. Koulutushenkilöstön yleisin sodan ajan tehtävästaso on perusyksikön päällikkötaso, jonka ikävaatimus operatiivisissa joukoissa on alle 35 vuotta. Tästä syystä koulutushenkilöstön ikärakenne on pidettävä nuorena. Upseerien tehtävien toimenkuva ja sen muuttuminen uran edetessä, upseerien eläkkeelle siirtymisikä sekä puolustusvoimien luonne kriisiorganisaationa edellyttävät ikärajojen asettamista koulutukseen haettaessa. Koska ikärajoja koskevalla sääntelyllä on yhtymäkohtia perustuslain yhdenvertaisuutta ja asetuksenantovallan rajaamista koskeviin säännöksiin, ikärajäsäännös ehdotetaan nostettavaksi lain tasolle.

Pykälän *2 momenttiin* ehdotetaan tehtäväksi vain Maanpuolustusopiston lakkauttamisesta aiheutuvat muutokset.

Pykälän *3 momentin* nojalla Maanpuolustuskorkeakoulun opiskelija voi hakea oikaisua opintosuorituksen arvosteluun ja vastaavaan opintoja koskevaan päätökseen. Nykyisen säännöksen mukaan oikaisua haetaan rehtorilta. Käytännössä on osoittautunut, ettei oikaisua koskevaa päätöksentekoa ole tarkoituksenmukaista osoittaa rehtorille asti. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että oikaisua haettaisiin Maanpuolustuskorkeakoululta.

Pykälän *4 momenttiin* ehdotetaan tehtäväksi vain Maanpuolustusopiston lakkauttamisesta aiheutuvat muutokset.

Pykälän *5 momentti* vastaa nykyistä 5 momenttia.

Pykälän *6 momentin* valtuutussäännöksessä luetellaan ne asiat, joista voidaan tarkemmin säätää valtioneuvoston asetuksella. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi oikaisumenettely. Oikaisun tekemisestä säädettäisiin tarkemmin Maanpuolustuskorkeakoulusta annetussa asetuksessa. Siinä säädettäisiin edelleen

myös Maanpuolustuskorkeakoulussa suoritettavista tutkinnoista.

Uudessa koulutusjärjestelmässä suoritettaisiin upseerin alempi korkeakoulututkinto, joka tuottaisi kelpoisuuden määräaikaisen nuoremmen upseerin virkaan, ja upseerin ylempi korkeakoulututkinto, joka tuottaisi kelpoisuuden nuoremmen upseerin virkaan, sekä jatkotutkintoina ylimpiin upseerin virkoihin kelpoisuuden tuottava yleisesikuntaupseerin tutkinto ja sotatieteiden tohtorin tutkinto. Tutkintojen sisällöstä ja nimistä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

Vuoden 2001 syyskuusta alkaen upseerit koulutetaan yhtenäisessä upseerin akateemisessa koulutusohjelmassa. Opinnot järjestetään Maanpuolustuskorkeakoulussa ja Maanpuolustuskorkeakoulun ohjaamana puolustushaara-, aselaji- ja toimialakoulujen korkeakouluosastoissa sekä raja- ja merivartiokoulussa. Puolustushaarakouluja ovat Merisotakoulu, Ilmasotakoulu ja Maanpuolustusopiston tilalle perustettava Maasotakoulu, jossa suoritettaisiin maavoimien upseerin perusopinnot sekä korkeakoulututkintojen jalkaväkijoukkojen opinnot. Aselajikoulutusta annettaisiin Tykistökoulussa, Ilmatorjuntakoulussa, Pioneerikoulussa sekä Viestikoulussa ja toimialakoulutusta Panssarikoulussa, Suojelukoulussa, Huoltokoulutuskeskuksessa, Teknillisessä Koulutuskeskuksessa, Urheilukoulussa, Ilmavoimien Teknillisessä Koulussa, Ilmavoimien Viestikoulussa ja Sähkötekniikkakoulussa. Muissa sotilaslaitoksissa opiskellessaan opiskelijat olisivat Maanpuolustuskorkeakoulun opiskelijoita.

Pykälän *6 momenttiin* ehdotetaan lisättäväksi säännös, joka mahdollistaa Maanpuolustuskorkeakoulun koulutusohjelmien osien suorittamisen muissa sotilaslaitoksissa.

10 b §. Perustuslain 80 §:n 1 momentti sisältää asetuksenantovallan aineellista alaa rajoittavan säännöksen, jonka mukaan lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista. Lailla voidaan kuitenkin valtuuttaa antamaan asetuksella

tarkempia säännöksiä yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvistä vähäisistä yksityiskohdista, kunhan laki sisältää riittävän täsmälliset perussäännökset.

Nykyisin Maanpuolustuskorkeakoulusta annetun asetuksen 26 §:ssä säädetään, että Maanpuolustuskorkeakouluun pyrkivän on annettava kirjallinen sitoumus siitä, että hän palvelee puolustusvoimissa tai rajavartiolaitoksessa koulutuksen alkamispäivästä tai tutkinnon suorittamispäivästä lukien tietyn vähimmäisajan. Sotatieteiden tohtorin tutkinnon suorittamisessa sitoumus vaaditaan vain opiskeltaessa täysin palkkaeduin. Jos asianomainen tänä aikana irtisanoutuu tai irtisanotaan taikka hänen koulutuksensa keskeytetään tai hänet erotetaan muun syyn kuin sairauden vuoksi, hänen on korvattava opiskelustaan aiheutuneet kustannukset niin kuin pääesikunta tarkemmin määrää.

Koska suoraan tutkintoihin johtavaan koulutukseen hyväksytylle opiskelijalle säädetään velvollisuus antaa sitoumus ja korvata opiskelukustannukset tietyin edellytyksin, niitä koskeva perussäännös ehdotetaan perustuslain 80 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla siirrettäväksi asetukselta tasolle. Säännös on asiasisällöltään sama kuin Maanpuolustuskorkeakoulusta annetun asetuksen 26 §. Tarkoituksena ei ole muuttaa nykyistä käytäntöä.

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset. Viimeinen nykymuotoinen opistoupseerien peruskurssi on aloittanut syksyllä 2000 ja se valmistuu vuonna 2003. Nykyisessä koulutusjärjestelmässä opintonsa aloittaneita opistoupseereita on palveluksessa vielä vuoteen 2033 saakka.

Opistoupseeria koskevia säännöksiä on muualla lainsäädännössä muun muassa asevelvollisuuslaissa (452/1950), sotilasoikeudenkäyntilaissa (326/1983), rajavartiolaitosta koskevissa säädöksissä ja valtion eläkelaisissa. Sen vuoksi ehdotetaan säädettäväksi, että mitä muualla laissa tai asetuksessa säädetään opistoupseerista, koskisi lain voimaan tultua soveltuvin osin myös määräaikaisen nuoremman upseerin ja määräaikaisen reserviupseerin virassa palvelevaa virkamiestä, jollei laissa tai asetuksessa muuta säädetä.

Lakiin ehdotetaan otettavaksi nykymuotoisen opistoupseerikoulutuksen ennen opistoupseerin peruskoulutuksen ja Maanpuolustusopiston lakkauttamista aloittaneita tai suorittaneita opiskelijoita ja heidän oikeusturvaansa koskeva siirtymäsäännös. Sen mukaan opistoupseerin tutkintoa varten opiskelevat ja opistoupseerin tutkinnon suorittaneet voisivat uuden lain voimaantullessa jatkaa ja täydentää opintojaan vanhan koulutusjärjestelmän mukaan pääesikunnan tarkemmin määräämällä tavalla.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Maanpuolustusopistosta annettu asetus on tarkoitus kumota erillisellä valtioneuvoston asetuksella. Kumoamisasetukseen otettaisiin tarpeelliset siirtymäsäännökset muun muassa oikeudesta suorittaa opistoupseerin tutkinto vanhan järjestelmän mukaisesti, opistoupseerin tutkinnon täydentämisestä, opistoupseerin tutkintoa suorittavan mahdollisuudesta siirtyä opiskelemaan upseerin tutkintoja, opintosuoritusten hyväksilukemisesta ja opistoupseerin tutkinnon suorittaneiden jatko- ja täydennysopiskelijoiden oikeudellisesta asemasta.

Maanpuolustuskorkeakoulusta annettuun asetukseen ja sotilas- ja palvelusarvoista annettuun tasavallan presidentin asetukseen tehtäisiin ehdotetusta laista johtuvat muutokset. Koulutusuudistuksesta johtuvista uusista viroista ja virkanimikkeistä sekä virkojen kelpoisuusvaatimuksista säädettäisiin tarkemmin puolustusvoimista annetussa asetuksessa.

Aina määrääjäksi täytettävään sotilasvirkaan nimitetyn uudelleen kouluttautumisen tukemisesta säädettäisiin ehdotetun lain valtuutussäännöksen nojalla tarkemmin puolustusministeriön asetuksella.

3. Voimaantulo

Uusi koulutusjärjestelmä on tarkoitus käynnistää syksyllä 2001. Tämän vuoksi on tärkeää varata riittävän pitkä aika lain voimaantuloon valmistautumista varten. Lain

täytäntöönpano vaatii laajamittaista koulutusta ja tiedottamista. Tämän vuoksi ehdotetaan, että laki tulisi voimaan 1 päivänä elokuuta 2001. Lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin voitaisiin kuitenkin ryhtyä jo ennen kuin se tulee voimaan.

4. Säättämisyjärjestys

Muu viranomaisen asetuksia antavien tasavallan presidentin, valtioneuvoston ja ministeriön lisäksi voidaan perustuslain 80 §:n 2 momentin mukaan lailla valtuuttaa antamaan oikeussääntöjä määrätyistä asioista, jos siihen on sääntelyn kohteeseen liittyviä erityisiä syitä eikä sääntelyn asiallinen merkitys edellytä, että asiasta säädetään lailla tai asetuksella. Tällöin valtuutuksen on oltava soveltamisalaltaan täsmällisesti rajattu.

Esityksessä ehdotetaan puolustusvoimista annetun lain 7 §:ään lisättäväksi valtuutussäännös, jonka mukaan pääesikunta voisi määrätä tarkemmin aina määräajaksi täytettävään sotilasvirkaan nimitetyn uudelleen kouluttautumisen tukemiseen liittyvien etuuksien kertymisestä ja hallinnoinnista.

Maanpuolustuskorkeakoulun perustutkinto-osastoon hyväksyttävälle hakijoille asetetuista ikärajoista ja heiltä vaadittavasta kirjallisesta palvelussitoumuksesta säädetään nykyisin Maanpuolustuskorkeakoulusta annetussa asetuksessa. Koska ikärajoja koskevalla sääntelyllä on yhtymäkohtia perustuslain yhdenvertaisuutta ja

asetuksenantovallan rajaamista koskeviin säännöksiin, ikärajasäännös ehdotetaan nostettavaksi lain tasolle.

Puolustusvoimien lakisääteisten tehtävien hoitamisen ja virkarakenteen sekä reservin muodostamisen kannalta yläikärajojen asettaminen upseerikoulutukseen valittaville on välttämätöntä. Upseerikoulutukseen hakijoiden riittävistä oikeusturvajärjestelyistä on huolehdittu. Maanpuolustuskorkeakouluun opiskelijaksi hakenut henkilö, jota ei ole hyväksytty opiskelijaksi, saa hakea Maanpuolustuskorkeakoululta kirjallisesti oikaisua asiassa annettuun päätökseen. Perussäännös suoraan tutkintoihin johtavaan koulutukseen hyväksytylle opiskelijalle säädetystä velvollisuudesta antaa sitoumus ja korvata opiskelukustannukset tietyin edellytyksin ehdotetaan perustuslain 80 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla siirrettäväksi asetuksesta lain tasolle.

Lakiehdotuksen perustuslakiin ja erityisesti perusoikeusjärjestelmään liittyviä säännöksiä on pidettävä siten hyväksyttävänä ja välttämättöminä, että se voidaan hallituksen mielestä käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin tärkeänä, että perustuslakivaliokunnalle varataan tilaisuus antaa esityksestä lausuntonsa.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotus

Laki**puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan puolustusvoimista 31 päivänä toukokuuta 1974 annetun lain (402/1974) 4 §:n 1 momentin 6 kohta ja 10 a §, sellaisina kuin ne ovat, 4 §:n 1 momentin 6 kohta laissa 490/1992 ja 10 a § laissa 228/2000, sekä

lisätään 2 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 740/1994 ja 751/2000 sekä mainitussa laissa 228/2000, uusi 7 a kohta, 7 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 572/1988, uusi 2 momentti ja lakiin uusi 8 d ja 10 b § seuraavasti:

2 §

Puolustusvoimien tehtävänä on:

7 a) osaltaan huolehtia hallinnonalan kansainvälisestä toiminnasta siten kuin siitä tarvittaessa puolustusministeriön asetuksella säädetään;

4 §

Puolustusvoimat käsittää:

6) Maanpuolustuskorkeakoulun.

7 §

Aina määräajaksi täytettävään sotilasvirkaan nimitetyn uudelleen kouluttautumisen tukemisesta on voimassa, mitä puolustusministeriön asetuksella säädetään ja pääesikunnan päätöksellä etuuksien kertymisestä ja hallinnoinnista tarkemmin määrätään.

8 d §

Sotilasasiamiehen, apulaissotilasasiamiehen ja sotilasedustajan tehtävään sekä vastaavaan kansainväliseen tehtävään määrätylle ja näitä avustavalle henkilölle paikallisten erikoisolosuhteiden perusteella suoritettavista korvauksista sekä muista taloudellisista etuuksista on soveltuvin osin voimassa, mitä ulkomaanedustuksen virkamiehille paikallisten erikoisolosuhteiden perusteella suoritettavista korvauksista sekä muista etuuksista annetussa laissa (651/1993)

säädetään.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun henkilön rinnastamisesta ulkoasiainhallinnon virkamieheen säädetään puolustusministeriön asetuksella.

10 a §

Maanpuolustuskorkeakoulu on pääesikunnan alainen korkeakoulu. Maanpuolustuskorkeakoulun opiskelijat hyväksyy Maanpuolustuskorkeakoulun rehtori pääesikunnan määräämien perusteiden ja johtosäännössä määrätyn valintajärjestelmän mukaisesti. Opiskelijaksi upseerin koulutusohjelmaan voidaan hyväksyä hakija, joka on enintään 26-vuotias, lentäjäksi koulutettava kuitenkin enintään 23-vuotias. Erityisistä syistä voidaan ikärajoista poiketa.

Maanpuolustuskorkeakoulun opiskelijan opiskelu voidaan keskeyttää pitkäaikaisen sairauden vuoksi, riittävän opintomenestyksen puuttuessa tai muusta vastaavasta painavasta syystä. Jos opiskelija on syyllistynyt rikokseen tai muutoin sotilaan arvolle sopimattomaan käyttäytymiseen, hänet voidaan erottaa. Opiskelijan opiskelun keskeyttämisestä ja hänen erottamisestaan päättää rehtori.

Maanpuolustuskorkeakouluun opiskelijaksi hakenut henkilö, jota ei ole 1 momentissa tarkoitettussa menettelyssä hyväksytty opiskelijaksi, saa hakea Maanpuolustuskorkeakoululta kirjallisesti oikaisua asiassa annettuun päätökseen. Opiskelija saa hakea Maanpuolustuskorkeakoululta oikaisua opintosuorituksen arvosteluun ja vastaavaan

opintoja koskevaan päätökseen. Maanpuolustuskorkeakoulun päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaisissa (586/1996) säädetään. Edellä 3 momentissa tarkoitettuun päätökseen, johon saa hakea oikaisua, ei saa hakea muutosta valittamalla. Oikaisumenettelyssä annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeudelta. Opintosuoritusten arvostelua koskevaan oikaisumenettelyssä annettuun päätökseen ei kuitenkaan saa hakea muutosta valittamalla.

Hallinto-oikeuden päätökseen, joka koskee 1 momentissa tarkoitettua opiskelijaksi hyväksymistä tai 2 momentissa tarkoitettua opintojen keskeyttämistä taikka opiskelijan erottamista, ei saa hakea muutosta valittamalla.

Maanpuolustuskorkeakoulusta sekä siellä suoritettavista tutkinnoista ja annettavasta muusta koulutuksesta samoin kuin 1 momentissa tarkoitettua opiskelijan hyväksymismenettelystä, 2 momentissa tarkoitettua opiskelun keskeyttämistä ja opiskelijan erottamista koskevasta menettelystä sekä 3 momentissa tarkoitettua oikaisumenettelystä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Osa tutkintoihin johtavasta koulutuksesta järjestetään puolustushaara-, aselaji- ja toimialakouluissa.

10 b §

Maanpuolustuskorkeakoulun valintakokeessa suoraan tutkintoihin johtavaan koulutukseen hyväksytyt on annettava kirjallinen sitoumus siitä, että hän palvelee puolustusvoimissa tai rajavartiolaitoksessa koulutuksen alkamispäivästä tai tutkinnon suorittamispäivästä lukien pääesikunnan määräämän vähimmäisajan. Sotatieteiden

tohtorin ja yleisesikuntaupseerin tutkinnon osalta sitoumus koskee vain täysin palkkaeduin tapahtuvaa opiskelua.

Jos asianomainen palvelussitoumusaikanaan irtisanoutuu tai irtisanotaan puolustusvoimien palveluksesta taikka hänen opiskelunsa Maanpuolustuskorkeakoulussa keskeytetään tai hänet erotetaan muun syyn kuin sairauden vuoksi, hänen on korvattava opiskelustaan valtiolle aiheutuneet kustannukset niin kuin pääesikunta tarkemmin määrää.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Mitä muualla laissa tai asetuksessa säädetään opistoupseerista, koskee tämän lain voimaan tultua soveltuvin osin myös määräaikaisen nuoremman upseerin ja määräaikaisen reserviupseerin virassa palvelevaa virkamiestä, jollei laissa tai asetuksessa muuta säädetä.

Maanpuolustusopistossa tämän lain voimaan tullessa opiskeleva jatkaa ja opistoupseerin tutkinnon suorittanut täydentää opintojaan opistoupseerille vahvistetun koulutusjärjestelmän mukaisesti pääesikunnan tarkemmin määräämällä tavalla. Opiskelua jatketaan ja täydennyskoulutusta annetaan valtioneuvoston asetuksella säädettävässä puolustushaarakoulussa. Koulun johtaja on tämän koulutuksen osalta Maanpuolustusopiston johtajan asemassa ja hänellä on tällöin sama toimivalta kuin Maanpuolustusopiston johtajalla on tämän lain voimaan tullessa.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 2 päivänä maaliskuuta 2001

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Puolustusministeri *Jan-Erik Enestam*

*Liite
Rinnakkaistekstit*

Laki

puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan puolustusvoimista 31 päivänä toukokuuta 1974 annetun lain (402/1974) 4 §:n 1 momentin 6 kohta ja 10 a §, sellaisina kuin ne ovat, 4 §:n 1 momentin 6 kohta laissa 490/1992 ja 10 a § laissa 228/2000, sekä

lisätään 2 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 740/1994 ja 751/2000 sekä mainitussa laissa 228/2000, uusi 7 a kohta, 7 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 572/1988, uusi 2 momentti ja lakiin uusi 8 d ja 10 b § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Puolustusvoimien tehtävänä on:

2 §

7 a) osaltaan huolehtia hallinnonalan kansainvälisestä toiminnasta siten kuin siitä tarvittaessa puolustusministeriön asetuksella säädetään;

Puolustusvoimat käsittää:

4 §

6) maanpuolustuskorkeakoulun ja maanpuolustusopiston.

6) Maanpuolustuskorkeakoulun.

7 §

Aina määräajaksi täytettävään sotilasvirkaan nimitetyn uudelleen kouluttautumisen tukemisesta on voimassa, mitä puolustusministeriön asetuksella säädetään ja pääesikunnan päätöksellä etuuksien kertymisestä ja hallinnoinnista tarkemmin määrätään.

8 d §

Sotilasasiamiehen apulaissotilasasiamiehen ja sotilasedustajan tehtävään sekä vastaavaan kansainväliseen tehtävään määrätylle ja näitä avustavalle henkilölle paikallisten erikoisolosuhteiden perusteella suoritettavista korvauksista sekä muista taloudellisista etuuksista on soveltuvin osin voimassa, mitä ulkomaanedustuksen virkamiehille paikallisten erikoisolosuhteiden perusteella suoritettavista korvauksista sekä muista etuuksista annetussa laissa (651/1993) säädetään. Edellä 1 momentissa tarkoitetun henkilön rinnastamisesta ulkoasiainhallinnon virkamieheen säädetään puolustusministeriön asetuksella.

10 a §

Maanpuolustuskorkeakoulu ja Maanpuolustusopisto ovat pääesikunnan alaisia opetuslaitoksia. Opetuslaitosten opiskelijat hyväksyy Maanpuolustuskorkeakoulun rehtori tai Maanpuolustusopiston johtaja pääesikunnan määräämien perusteiden ja johtosäännössä määrätyn valintajärjestelmän mukaisesti.

Maanpuolustuskorkeakoulun ja Maanpuolustusopiston opiskelijan opiskelu voidaan keskeyttää pitkäaikaisen sairauden vuoksi, riittävän opintomenestyksen puuttuessa tai muusta vastaavasta painavasta syystä. Jos opiskelija on syyllistynyt rikokseen tai muutoin sotilaan arvolle sopimattomaan käyttäytymiseen, hänet voidaan erottaa. Opiskelijan opiskelun keskeyttämisestä ja hänen erottamisestaan päättää opetuslaitoksen rehtori tai johtaja.

Opetuslaitokseen opiskelijaksi hakenut henkilö, jota ei ole 1 momentissa tarkoitettussa menettelyssä hyväksytty opiskelijaksi, saa hakea Maanpuolustuskorkeakoululta tai Maanpuolustusopistolta kirjallisesti oikaisua asiassa annettuun päätökseen. Opiskelija saa hakea opetuslaitoksen rehtorilta tai johtajalta oikaisua opintosuorituksen arvosteluun ja vastaavaan opintoja koskevaan päätökseen.

10 a §

Maanpuolustuskorkeakoulu on pääesikunnan alainen korkeakoulu. Maanpuolustuskorkeakoulun opiskelijat hyväksyy Maanpuolustuskorkeakoulun rehtori pääesikunnan määräämien perusteiden ja johtosäännössä määrätyn valintajärjestelmän mukaisesti. Opiskelijaksi upseerin koulutusohjelmaan voidaan hyväksyä hakija, joka on enintään 26-vuotias, lentäjäksi koulutettava kuitenkin enintään 23-vuotias. Erityisistä syistä voidaan ikärajoista poiketa.

Maanpuolustuskorkeakoulun opiskelijan opiskelu voidaan keskeyttää pitkäaikaisen sairauden vuoksi, riittävän opintomenestyksen puuttuessa tai muusta vastaavasta painavasta syystä. Jos opiskelija on syyllistynyt rikokseen tai muutoin sotilaan arvolle sopimattomaan käyttäytymiseen, hänet voidaan erottaa. Opiskelijan opiskelun keskeyttämisestä ja hänen erottamisestaan päättää rehtori.

Maanpuolustuskorkeakouluun opiskelijaksi hakenut henkilö, jota ei ole 1 momentissa tarkoitettussa menettelyssä hyväksytty opiskelijaksi, saa hakea Maanpuolustuskorkeakoululta kirjallisesti oikaisua asiassa annettuun päätökseen. Opiskelija saa hakea Maanpuolustuskorkeakoululta oikaisua opintosuorituksen arvosteluun ja vastaavaan opintoja koskevaan päätökseen.

Maanpuolustuskorkeakoulun päätökseen

Maanpuolustuskorkeakoulun ja Maanpuolustusopiston päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Edellä 3 momentissa tarkoitettuun päätökseen, johon saa hakea oikaisua, ei saa hakea muutosta valittamalla. Oikaisumenettelyssä annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeudelta. Opintosuoritusten arvostelua koskevaan oikaisumenettelyssä annettuun päätökseen ei kuitenkaan saa hakea muutosta valittamalla.

Hallinto-oikeuden päätökseen, joka koskee 1 momentissa tarkoitettua opiskelijaksi hyväksymistä tai 2 momentissa tarkoitettua opintojen keskeyttämistä taikka opiskelijan erottamista, ei saa hakea muutosta valittamalla.

Maanpuolustuskorkeakoulusta ja Maanpuolustusopistosta sekä niissä suoritettavista tutkinnoista ja annettavasta muusta koulutuksesta samoin kuin 1 momentissa tarkoitettua opiskelijan hyväksymismenettelystä sekä 2 momentissa tarkoitettua opiskelun keskeyttämistä ja opiskelijan erottamista koskevasta menettelystä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Edellä 3 momentissa tarkoitettuun päätökseen, johon saa hakea oikaisua, ei saa hakea muutosta valittamalla. Oikaisumenettelyssä annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeudelta. Opintosuoritusten arvostelua koskevaan oikaisumenettelyssä annettuun päätökseen ei kuitenkaan saa hakea muutosta valittamalla.

Hallinto-oikeuden päätökseen, joka koskee 1 momentissa tarkoitettua opiskelijaksi hyväksymistä tai 2 momentissa tarkoitettua opintojen keskeyttämistä taikka opiskelijan erottamista, ei saa hakea muutosta valittamalla.

Maanpuolustuskorkeakoulusta sekä siellä suoritettavista tutkinnoista ja annettavasta muusta koulutuksesta samoin kuin 1 momentissa tarkoitettua opiskelijan hyväksymismenettelystä, 2 momentissa tarkoitettua opiskelun keskeyttämistä ja opiskelijan erottamista koskevasta menettelystä sekä 3 momentissa tarkoitettua oikaisumenettelystä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Osa tutkintoihin johtavasta koulutuksesta järjestetään puolustushaara-, aselaji- ja toimialakouluissa.

10 b §

Maanpuolustuskorkeakoulun valintakee-
keessa suoraan tutkintoihin johtavaan kou-
lutukseen hyväksytyt on annettava kirjalli-
nen sitoumus siitä, että hän palvelee puo-
lustusvoimissa tai rajavartiolaitoksessa
koulutuksen alkamispäivästä tai tutkinnon
suorittamispäivästä lukien pääesikunnan
määräämän vähimmäisajan. Sotatieteiden
tohtorin ja yleisesikuntaupseerin tutkinnon
osalta sitoumus koskee vain täysin palkka-
eduin tapahtuvaa opiskelua.

Jos asianomainen palvelussitoumusaika-
naan irtisanoutuu tai irtisanotaan puolus-
tusvoimien palveluksesta taikka hänen opis-
kelunsa Maanpuolustuskorkeakoulussa kes-
keytetään tai hänet erotetaan muun syyn
kuin sairauden vuoksi, hänen on korvattava
opiskelustaan valtiolle aiheutuneet kustan-
nukset niin kuin pääesikunta tarkemmin
määrää.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Mitä muualla laissa tai asetuksessa säädetään opistoupseerista, koskee tämän lain voimaan tultua soveltuvin osin myös määräaikaisen nuoremman upseerin ja määräaikaisen reserviupseerin virassa palvelevaa virkamiestä, jollei laissa tai asetuksessa muuta säädetä.

Maanpuolustusopistossa tämän lain voimaan tullessa opiskeleva jatkaa ja opistoupseerin tutkinnon suorittanut täydentää opintojaan opistoupseerille vahvistetun koulutusjärjestelmän mukaisesti pääesikunnan tarkemmin määräämällä tavalla. Opiskelua jatketaan ja täydennyskoulutusta annetaan valtioneuvoston asetuksella säädettävässä puolustushaarakoulussa. Koulun johtaja on tämän koulutuksen osalta Maanpuolustusopiston johtajan asemassa ja hänellä on tällöin sama toimivalta kuin Maanpuolustusopiston johtajalla on säädösten mukaisesti tämän lain voimaan tullessa.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.
